

УДК:101.8:316.344.5(575.1)049

Kudrat XUDAYBERGANOV,
O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlar Akademiyasi polkovnigi
Email: Otabekallayarov@gmail.com

O'zMU dotsenti f.f.f.d, dotsent S. Usmonov taqrizi asosida

THE ROLE OF SPIRITUAL AND ETHICAL SCIENCES IN THE EDUCATION OF CADETS AS PERFECT HUMAN SPIRIT

Annotation

The article analyzes the role of spiritual and moral sciences in the education of cadets. It is mentioned that military ethics and moral standards are very important in military service. Military ethics and moral standards are important in educating cadets as perfect human beings. Has been thoroughly analyzed.

Key words: Cadet, spiritual and moral sciences, Military ethics, morals, honesty, justice, responsibility and perfection.

РОЛЬ ДУХОВНО-ЭТИЧЕСКИХ НАУК В ВОСПИТАНИИ КАДЕТОВ КАК СОВЕРШЕННОГО ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО ДУХА

Аннотация

В статье анализируется роль духовно-нравственных наук в воспитании курсантов. Отмечается, что военная этика и моральные нормы имеют важное значение в воспитании курсантов как совершенных людей. Проанализировано.

Ключевые слова: Кадет, духовно-нравственные науки, Военная этика, мораль, честность, справедливость, ответственность и совершенство.

KURSANTLARNI KOMIL INSON RUHIDA TARBİYALASHDA MA'NAVİY-AHQLOQIY FANLARNING O'RNI

Annotatsiya

Maqolada Kursantlarni tarbiyalashda ma'naviy-axloqiy fanlarning o'rni tahlil qilib berilgan. Harbiy etik va axloqiy me'yorlar harbiy xizmatda juda muhim ahamiyatga ega ekanligi keltirib o'tilgan. Harbiy etik va axloqiy me'yorlar kursantlarni komil inson sifatida tarbiyalashda muhim ahamiyatga ega ekanligi atroflicha tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Kursant, ma'naviy-axloqiy fanlar, Harbiy etika, axloq, halollik, adolat, mas'uliyat va komillik.

Kirish. Jamiyat kelajagi bo'lgan harbiy kursantlarni sog'lom fikrli, yuksak ma'naviyatli va ajdodlar merosiga sadoqatli qilib tarbiyalash – mamlakatning ijtimoiy, madaniy va iqtisodiy rivojlanishida muhim omildir. Ushbu jarayon faqatgina harbiy tayyorgarlik bilan chegaralanib qolmay, balki yosh avlodning axloqiy yetukligini oshirish, ularni milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalash va shaxsiy mas'uliyat hissini shakllantirish orqali amalga oshiriladi. Shuningdek, bunday tarbiya jarayoni kursantlarning kelgusida mustaqil hayotda o'z o'rnini topishiga, yetuk mutaxassis va vatanparvar inson bo'lib yetishishiga katta turki beradi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. O'zbekiston Respublikasining «Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida» gi Qonuni bugungi davr talablariga mos ravishda har tomonlama barkamol, mustaqil fikrlaydigan, mamlakatimiz istiqboli uchun mas'uliyatni o'z zimmasiga olishga qodir, tashabbuskor, xalq manfaatini yo'lida bor salohiyatini safarbar qiladigan, shijoatli yoshlarni tarbiyalash, ularning intellektual va ijodiy salohiyatini ro'yobga chiqarish uchun mustahkam huquqiy poydevor yaratdi [1].

Kursantlarni tarbiyalashda ma'naviy-axloqiy fanlarning o'rni juda muhimdir. Ushbu fanlar harbiy xizmatchilarning professional qobiliyatlarini, shuningdek, shaxsiy sifatleri va axloqiy me'yorlarini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Mavjud ma'naviy-axloqiy fanlar, shuningdek, harbiy xizmatchilarning shaxsiy mas'uliyatini va jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Harbiy xizmatchilarni tarbiyalashda ma'naviy-axloqiy fanlar ularga nafaqat professional ko'nikmalar, balki shaxsiy va axloqiy sifatleri shakllantirishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Bu jarayon ularni komil insonlar sifatida tarbiyalashga yordam beradi va harbiy xizmatda muvaffaqiyatli faoliyat yuritishlariga imkon yaratadi.

Kursantlarning ma'naviy-axloqiy rivojlanishi ularga o'zaro hurmat, fidoyilik va jamoaviy ish ko'nikmalarini o'rgatish orqali amalga oshiriladi. Ma'naviy-axloqiy kursantlarning ijtimoiy munosabatlar tizimida ishtirok etib, bir-birlariga ta'sir qilib insoniy xislatlarni egallab olishlariga yordam beradi [2]. Shu bilan birga, harbiy faoliyat va ahloqiy qadriyatlarini muvofiqlashtirish va ular o'rtasidagi munosabatlarni kuchaytiradi.

Tadqiqot metodologiyasi. Ma'naviy-axloqiy fanlar kursantlarga kasbiy qobiliyatlarini rivojlantirish bilan birga, ularning shaxsiy sifatlarini ham, masalan, etika va muloqot ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Bu esa ular o'zaro aloqalarida samimiylik, ochiqlik va halollikni namoyon etishlariga yordam beradi.

Axloqiy qadriyatlar va etik normalar harbiy xizmatchilarni nafaqat kasbiy, balki shaxsiy jihatdan ham rivojlantiradi. Bu ular o'z vazifalarini bajarishda mas'uliyatni his qilishlari va jamoaviy ishda yetakchilik qilishlarini ta'minlaydi.

Ma'naviy-axloqiy fanlar harbiy xizmatda jamoaviy ishning ahamiyatini o'rgatadi. Kadrlarning o'zaro hamkorligi, jamoaviy ruhda ishlash va muvaffaqiyatli harbiy operatsiyalarni amalga oshirish uchun zarur.

Harbiy etik va axloqiy me'yorlar harbiy xizmatda juda muhim ahamiyatga ega bo'lib, harbiy xizmatchilarni nafaqat kasbiy, balki shaxsiy jihatdan ham shakllantirishda asosiy rol o'ynaydi. Bu me'yorlar harbiy xizmatchilarning ijtimoiy mas'uliyatini, axloqiy qarorlarini va jamoada o'zaro munosabatlarini tartibga soladi.

Harbiy xizmatchilar uchun axloqiy me'yorlarni tushunish va ularga rioya qilish harbiy xizmatda barqarorlik va adolatni ta'minlashda juda muhim ahamiyatga ega. Axloqiy me'yorlar harbiy xizmatchilarni quyidagi jihatlardan birlashtiradi:

Axloqiy me'yorlarni bilish va ularga amal qilish, harbiy xizmatchilarga o'z vazifalarini bajarishda mas'uliyat hissini rivojlantirishga yordam beradi. Bu har bir askarning o'z harakatlarining natijalarini tushunishi va ularni hisobga olishi kerakligini anglatadi.

Harbiy xizmatda axloqiy me'yorlarga rioya qilish harbiy xizmatchilar o'rtasida adolat va tenglikni ta'minlaydi. Bu harbiy tashkilot ichidagi ijtimoiy muvozanatni saqlash va harbiy goidalarga muvofiq ishlashni rag'batlantiradi. Bu ularning xizmatlarini jamiyat manfaatlariga mos ravishda amalga oshirishga yordam beradi.

Harbiy xizmatchilar o'z xalqiga va davlatiga xizmat qilishda ijtimoiy mas'uliyatni his qilishlari kerak. Axloqiy me'yorlar bu mas'uliyatni kuchaytiradi va harbiy xizmatchilarga jamiyatda o'z rolini to'g'ri anglashga yordam beradi.

Harbiy xizmat davomida axloqiy me'yorlarga rioya qilish, harbiy xizmatchilarning boshqa davlatlar bilan aloqalarini ham mustahkamlashga yordam beradi. Bu diplomatik munosabatlarning mustahkamlanishiga va xalqaro qonunlarga rioya etilishiga olib keladi. Harbiy axloqiy me'yorlar xalqaro qonunlar va inson huquqlariga hurmat bilan qarashni ta'minlaydi. Bu harbiy xizmatchilarning xalqaro munosabatlarda ishonchligini oshiradi.

Harbiy etik va axloqiy me'yorlarga rioya qilish harbiy xizmatchilarni tinchlikni saqlash va xavfsizlikni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Bu, o'z navbatida, xalqaro qonunlarga va inson huquqlariga hurmat bilan qarashni ta'minlaydi. Harbiy xizmatchilar

o'z vazifalarini bajarishda axloqiy me'yorlarga amal qilishlari, muhim qarorlar qabul qilishda halollik va adolatga asoslangan yondashuvlarni qo'llashlari lozim.

Harbiy xizmatchilarni tarbiyalashda ma'naviy-axloqiy fanlar ularga nafaqat professional ko'nikmalar, balki shaxsiy va axloqiy sifatlarini shakllantirishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Ma'naviy-axloqiy fanlar harbiy xizmatchilarga o'z kasbida yuqori standartlarga erishish uchun zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalarni taqdim etadi. Bu fanlar nafaqat kasbiy ko'nikmalarni, balki axloqiy qadriyatlarini ham o'rgatadi, bu esa harbiy vazifalarni samarali bajarishga yordam beradi.

Ma'naviy-axloqiy fanlar harbiy xizmatchilarga o'z vazifalarini bajarish uchun zarur bo'lgan muhim bilimlarni, masalan, etika, qonun va inson huquqlari haqida ma'lumotlarni beradi. Bu bilimlar ularga har qanday vaziyatda to'g'ri qarorlar qabul qilishga yordam beradi. Harbiy etikani o'rgatish harbiy xizmatchilarni mas'uliyatli, halol va adolatli insonlar sifatida shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Bu qadriyatlar ularning shaxsiy va professional hayotida o'z aksini topadi. Ma'naviy-axloqiy bilimlar harbiy xizmatchilarning tinchlik va xavfsizlikni saqlashdagi mas'uliyatini oshiradi. Ular xalqaro qonunlarga va inson huquqlariga hurmat bilan yondashishga undaydi, bu esa global xavfsizlik muammolarini hal qilishda muhimdir.

Tahlil va natijalar. Ma'naviy-axloqiy ta'lim harbiy xizmatchilarni muhim qadriyatlar, masalan, halollik, adolat, va mas'uliyat bilan tanishtiradi. Bu qadriyatlar harbiy faoliyatda zaruriy ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi. Ushbu fanlar harbiy xizmatchilarni halollik, adolat va mas'uliyat kabi axloqiy qadriyatlarini qabul qilishga undaydi. Bu qadriyatlar ularning harakatlari va qarorlarida muhim rol o'ynaydi:

Halollik- harbiy xizmatda ishonchni mustahkamlashda muhim ahamiyatga ega. Harbiy xizmatchilar o'z vazifalarini bajarishda halol bo'lishlari, shuningdek, o'zaro munosabatlarda ochiq va halol bo'lishlari kerak. Agar har bir a'zo o'z vazifalarini halol va adolatli tarzda bajarsa, bu jamoada yuqori darajadagi ishonchni shakllantiradi. Iшонch esa, o'z navbatida, samarali hamkorlik va jamoaviy ishlarni osonlashtiradi.

Ochiq va halol munosabatlar harbiy xizmatda shaffoflikni ta'minlaydi. Bu jamoa a'zolarining bir-biriga qarshi tushunmovchiliklarni kamaytiradi va hamkorlikni kuchaytiradi. Ochiqlik, shuningdek, harbiy xizmatchilarning o'z vazifalarini bajarishda to'g'ri qarorlar qabul qilishlariga yordam beradi.

Halollik shuningdek, harbiy xizmatchilarni tinchlikni saqlash va huquqni himoya qilishda mas'uliyatli yondashishga undaydi. Bu xalqaro qonunlarga rioya qilish va inson huquqlarini himoya qilishda muhimdir. Bu jamoada yaxlitlikni ta'minlaydi va qiyinchiliklarga duch kelganda to'g'ri qarorlar qabul qilish imkonini beradi.

Adolat- tamoyili harbiy xizmatchilarni har bir insonning huquqlarini hurmat qilishga undaydi. Bu o'z navbatida, harbiy amaliyotlarda etika va inson huquqlariga rioya qilishni ta'minlaydi. Harbiy xizmatchilar adolatli qarorlar qabul qilish orqali inson huquqlarini himoya qilishlari kerak. Bu harbiy operatsiyalar davomida aholi va jangchilarga nisbatan adolatli va ehtiyotkorlik bilan yondashishni ta'minlaydi. Inson huquqlarini hurmat qilish, xalqaro qonunlarga mos ravishda harakat qilishni anglatadi. Adolatli qarorlar jamoa ichida ishonchni va hamkorlikni oshiradi. Harbiy xizmatchilar o'zaro munosabatlarda adolatli va halol bo'lsalar, bu ularning jamoaviy ruhini mustahkamlaydi va kutilmagan vaziyatlarda ham bir-birlariga yordam berishlariga imkon yaratadi.

Tinchlikni saqlashda adolatli qarorlar qabul qilish, xalqaro va mahalliy jamoalarda tinchlik va barqarorlikni ta'minlaydi. Harbiy xizmatchilar, adolatli yondashuvlari orqali mintaqadagi murakkab vaziyatlarni engillashtirishlari va muammolarni hal qilishda ishtirok etishlari mumkin.

Mas'uliyat- hissi harbiy xizmatchilarning o'z vazifalarini bajarishdagi samarasini oshiradi. Ular o'z harakatlari uchun javobgar ekanini anglashlari va ularning qarorlari o'z jamoasiga va jamiyatga ta'sir etishini bilishlari kerak. Mas'uliyatni his qilish harbiy xizmatda jamoada ishonchni va hamkorlikni mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. Harbiy xizmatchilar mas'uliyatni his qilsalar, bu ularning harakatlari va qarorlariga ishonchni oshiradi. Har bir xizmatchi o'z vazifalarini bajarishga va jamoa manfaatlarini uchun xizmat qilishga intilganida, bu umumiy ishonchni mustahkamlaydi.

Mas'uliyat hissi harbiy xizmatchilarning o'zaro hamkorligini kuchaytiradi. Har bir a'zo o'z rolini va mas'uliyatini anglab, bir-birini qo'llab-quvvatlashga tayyor bo'ladi. Bu jamoaning umumiy maqsadlariga erishish uchun birgalikda ishlashga yordam beradi.

Mas'uliyatni his qilish harbiy xizmatchilarning muammolarni tez va samarali hal qilishlariga sezilarli darajada yordam beradi. Agar har bir a'zo o'z vazifalariga mas'uliyat bilan yondashsa, jamoa ichidagi muammolarni hal qilish jarayoni soddalashadi. Bu o'z navbatida, harbiy xizmatchilarning jamoaviy ishlarini samarali va tezkor ravishda amalga oshirishiga imkon beradi. Mas'uliyat hissi harbiy xizmatchilarning harakatlari aniq belgilaydi, shuning uchun ular vazifalarini tez va sifatli bajarishga intilishadi.

Mas'uliyatni his qilgan harbiy xizmatchilar bir-biriga yordam berishga tayyor bo'ladilar. Bu jamoa ichidagi muammolarni hal qilish jarayonini soddalashtiradi va muammolarni tezda bartaraf etishga imkon beradi. Agar har bir a'zo o'z vazifalarini mas'uliyat bilan bajaradigan bo'lsa, bu jamoa ichidagi ishonchni mustahkamlaydi. Bu esa, o'z navbatida, yanada samarali va muvofiqlikda ishlashga olib keladi.

Mas'uliyatni his qilish, harbiy xizmatchilarning qarorlar qabul qilish jarayonida aniq va ehtiyotkor yondashuvga olib keladi. Ular o'z harakatlarning oqibatlarini tushunib, jamoa va misollarni hisobga olgan holda to'g'ri qarorlar qabul qilishlari muhimdir. Bu jihatlar harbiy xizmatchilar o'rtasida kuchli jamoa ruhini shakllantirishga yordam beradi. Harbiy xizmatda mas'uliyatni his qilish va unga amal qilish, tinchlikni saqlash va jamiyatda ijobiy o'zgarishlarga erishishda asosiy omil hisoblanadi. Qadriyatlarini anglangan harbiy xizmatchilar o'z vazifalarini yaxshiroq bajarishadi, chunki ular o'z harakatlari va qarorlari bilan jamiyat va xalqaro qonunlarga hurmat bilan qarashadi.

Ma'naviy qadriyatlar harbiy xizmatchilar o'rtasida ishonch va hurmatni oshiradi, bu esa samarali hamkorlikni ta'minlaydi. Iшонchli muhitda harbiy xizmatchilar o'z vazifalarini yaxshiroq bajaradilar, chunki ular o'zaro aloqalarda halollik va ochiqlikka tayyor bo'ladilar. Harbiy muhitda ishonch va hurmatni oshirish, jamoaning muvaffaqiyatini ta'minlash uchun zarurdir. Ma'naviy qadriyatlar bu ishonchni yaratadi va uni mustahkamlaydi. O'zaro ishonch va hurmatning mavjudligi, harbiy xizmatchilar o'rtasida samarali hamkorlikni ta'minlaydi. Jamoada ochiq muloqot va qo'llab-quvvatlash muhitini yaratish, muammolarni hal qilish jarayonini soddalashtiradi.

Iшонchli muhitda harbiy xizmatchilar o'z vazifalarini samarali va sifatli bajarishga qodir bo'ladi. Ular o'zaro aloqalarda mas'uliyatni his qilib, jamoa maqsadlariga yo'naltirilgan holda harakat qilishadi.

Qadriyatlarini qabul qilish harbiy xizmatchilarni bir maqsadga yo'naltiradi va jamoada ijobiy muhitni yaratadi. Bunday muhit, o'z navbatida, harbiy xizmatdagi muammolarni birgalikda hal qilishga yordam beradi. Harbiy xizmatchilar o'rtasidagi o'zaro hurmat, ishonch va jamoaviy ruh, har qanday vaziyatda samarali hamkorlikni ta'minlaydi. Qadriyatlarini qabul qilish harbiy xizmatchilarni umumiy maqsadlar atrofida birlashtiradi. Bu, ularni muvaffaqiyatli faoliyat yuritishga undaydi va jamoaning ko'proq natijalarga erishishiga yordam beradi.

Ma'naviy qadriyatlar jamoada ijobiy va qo'llab-quvvatlovchi muhit yaratadi, bu esa harbiy xizmatchilarni o'z vazifalarini yanada samarali bajarishga tayyorlaydi. Ijobiy muhit, stress va muammolarni birgalikda yengishga imkon beradi.

Ma'naviy-axloqiy qadriyatlar harbiy xizmatchilarni o'z harakatlari mas'uliyat bilan yondashishga undaydi. Bu, ularni harbiy vazifalarini bajarish jarayonida halol va adolatli bo'lishga rag'batlantiradi.

Ma'naviy-axloqiy qadriyatlarini qabul qilish harbiy xizmatchilar o'rtasida o'zaro aloqalarni mustahkamlaydi. Ular o'zaro hurmat va ishonchni oshiradi, bu esa jamoaviy ruhni kuchaytiradi. Bu jarayon harbiy xizmatchilarni komil insonlar sifatida tarbiyalashga yordam beradi va ularga harbiy xizmatda muvaffaqiyatli faoliyat yuritish imkoniyatini yaratadi. Ma'naviy-axloqiy fanlar harbiy xizmatchilarga o'z shaxsiyatlarini rivojlantirish, mas'uliyatni his qilish va jamiyatda o'z o'rnini anglashda muhim rol o'ynaydi.

Ma'naviy-axloqiy ta'lim harbiy xizmatchilarga o'z qadriyatlarini shakllantirish va rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Bu jarayon harbiy xizmatchilarning o'z vazifalarini samimiy va axloqiy jihatdan to'g'ri bajarishlariga zamin yaratadi. O'z qadriyatlarini anglash orqali, ular halol va adolatli qarorlar qabul qilishga tayyor bo'ladilar, bu esa nafaqat o'zlarining, balki jamoaning muvaffaqiyatini ham ta'minlaydi.

Harbiy xizmatda muvaffaqiyatli faoliyat yuritish uchun harbiy xizmatchilar nafaqat kasbiy ko'nikmalarga, balki axloqiy me'yorlarga ham ega bo'lishlari zarur. Axloqiy me'yorlar harbiy xizmatchilarning harakatlari halollik va adolatni saqlashda asosiy rol o'ynaydi. Ular o'z vazifalarini bajarayotganda o'z harakatlarning

natijalarini hisobga olishlari va jamiyatga, xalqqa va xalqaro qonunlarga hurmat bilan qarashlari muhimdir.

Kursantlar tarbiyasida ma'naviy-axloqiy fanlar ularga professional va shaxsiy sifatlarni rivojlantirishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Bu jarayon, o'z navbatida, ularning harbiy xizmatga tayyorgarligini oshiradi va jamiyatdagi axloqiy me'yorlarni saqlashga hissa qo'shadi.

Xulosa va takliflar. Xulosa qilib aytganda, bunday tarbiya kursantlarni har jihatdan kamolotga erishishlariga imkon yaratadi va ularni komil inson sifatida shakllantiradi. Ma'naviy-axloqiy qadriyatlar, bilim va ko'nikmalarni birlashtirgan holda, harbiy

kursantlar nafaqat professional, balki shaxsiy rivojlanishda ham yuksalishga erishadilar. Kursantlarni har jihatdan kamolotga erishishga rag'batlantirish orqali, ularning o'z-o'zini anglash, mustaqil fikrlash va muammolarni hal qilish qobiliyatlari rivojlanadi.

Harbiy etik va axloqiy me'yorlar, kursantlarni komil inson sifatida tarbiyalashda muhim rol o'ynaydi. Bu, ularda halollik, adolat va mas'uliyat kabi qadriyatlarni shakllantiradi. Bunday tarbiya kursantlarga o'z jamiyatlari va xalqaro kontekstda ijtimoiy mas'uliyatni his qilishlariga yordam beradi, bu esa ularni yanada sifatliliderlar bo'lishga tayyorlaydi.

ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 5 iyuldagi PF-5106-son «Yoshlarga oid davlat siyosati samaradorligini oshirish va O'zbekiston yoshlar ittifoqi faoliyatini qo'llab-quvvatlash to'g'risida»gi farmoni // O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami. – T., 2017. – № 27. – 607-m.
2. Karimov B.B. Kursantlarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalash tamoyillari. internationalsciences, education and new learning.technologies volume 1| ISSUE 4| 2024